

UKRAIŃSKIE DĄŻENIA NIEPODLEGŁOŚCIOWE Z POCZĄTKU XX W. ORAZ WOJNA POLSKO-UKRAIŃSKA Z LAT 1918-1919 W ŚWIETLE HISTORIOGRAFII POLSKIEJ

W poniższym artykule autor zajął się obrazem kwestii ukraińskich dążeń niepodległościowych z początku XX w. oraz wojną polsko-ukraińską z lat 1918–1919 i sojuszem polsko-ukraińskim z 1920 r., który wynika z analizy dorobku polskiej historiografii sprzed 1939 r. oraz współczesnej, powstałej już po zmianach, do jakich doszło w Polsce po 1989 r. Poza tym przedstawił on również najważniejsze polskie wydawnictwa źródłowe dotyczące tej problematyki.

Słowa kluczowe: Rzeczpospolita Polska, historiografia polska, ukraińskie dążenia niepodległościowe z początku XX w.

Losy Polaków oraz niegdysiejszych Rusinów, a późniejszych Ukraińców związane są co najmniej od unii lubelskiej z 1569 r., kiedy to rozległe obszary Ukrainy znalazły się w składzie Korony będącej wówczas częścią wielonarodowej i wielokulturowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Współistnienie to nie było wolne od przeciwności i konfliktów, by wspomnieć choćby o powstaniach kozackich, w tym o największym z nich, mianowicie o powstaniu Bohdana Chmielnickiego, które doprowadziło do znacznego osłabienia Rzeczypospolitej. Taka sytuacja trwała aż do trzeciego rozbioru, który zakończył polityczny żywot tego państwa.

Po raz kolejny historia zetknęła Polaków i Ukraińców na początku XX w., kiedy to obydwie te narody podjęły próbę tworzenia własnych narodowych i niepodległych organizmów państwowych. Działania te spowodowały, że w latach 1918-1919 doszło pomiędzy nimi do konfliktu zbrojnego przede wszystkim o Małopolskę Wschodnią, której ludność miała charakter mieszany, przy czym poza Ukraińcami i Polakami, oraz innymi drobnymi grupami narodowościowymi, mieszkali tam także Żydzi. Z wojny tej zwycięsko wyszła silniejsza wówczas Rzeczpospolita Polska. Nie należy jednak zapominać, że poza wojną z Zachodnio-

Ukraińską Republiką Ludową strona polska popierała w tym czasie dążenia Ukraińskiej Republiki Ludowej do utworzenia własnego państwa, ale na obszarach, które niegdyś wchodziły w skład Imperium Rosyjskiego. W 1920 r. próbowała też zbudować z nim nie tylko przyjazne, ale nawet sojusznicze stosunki, przy czym oparte były one na uznaniu Rosji, jakkolwiek by ona nie była – «biała» czy «czerwona», jako wspólnego wroga obydwu tych państw.

Wszystko to powodowało, że niemal od samego początku wspólnej historii trwa polskie zainteresowanie zarówno tym obszarem geograficznym, jak i mieszkającą tam ludnością oraz jej kulturą. Nie inaczej jest także obecnie, choć teraz główną ciekawość zdają się budzić bardzo trudne i bolesne, szczególnie dla Polaków, wydarzenia z lat II wojny światowej. Sporo uwagi poświęca się też współczesnemu konfliktowi Republiki Ukrainy z Federacją Rosyjską.

Pierwsze polskie publikacje dotyczące wskazanej powyżej problematyki, jeśli nie liczyć wspomnień i pamiętników, które zawsze obarczone są dużą dozą subiektywizmu, poczęły ukazywać się już w okresie międzywojennym. Jedną z pierwszych była opublikowana w 1921 r. praca ówczesnego podpułkownika Józefa Sopotnickiego, jednego z

uczestników wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918-1919. Dotyczyła ona doświadczeń wyniesionych przez Wojsko Polskie z tego konfliktu¹. Jej autor analizując poszczególne etapy i epizody tej wojny przedstawił jej przyczyny, cele polityczne i plany wojskowe obydwu walczących stron, a także dokonał charakterystyki kadr dowódczych i wojsk obu przeciwników, czyli Ukraińskiej Armii Halickiej oraz Wojska Polskiego. Poza tym zajął się też wpływem warunków geograficznych oraz klimatycznych na jej przebieg. Wszystkie zawarte w tej pracy spostrzeżenia oraz uwagi i wnioski miały stanowić ważny element doświadczeń bojowych zdobytych wtenczas przez Wojsko Polskie przydatny do wykorzystania w pracach nad jego pokojową organizacją, szkoleniem i przygotowaniem do ewentualnego przyszłego konfliktu zbrojnego, do którego mogło dojść na Kresach Wschodnich².

Kolejnym autorem podejmującym problematykę wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918-1919 był również jej uczestnik, Witold Hupert. Wówczas jednak był on już emerytowanym pułkownikiem Wojska Polskiego³. Jego praca ma strukturę podobną do opisanej poprzednio, z tym, że jej autor główny nacisk położył na analizę przebiegu operacji wojskowych z wiosny i lata 1919 r., głównie polskich, które doprowadziły do ostatecznego zajęcia przez Wojsko Polskie Małopolski Wschodniej i Wołyń. Omówił on

¹ J. Sopotnicki, *Kampania polsko-ukraińska. Doświadczenia operacyjne i bojowe*, Lwów 1921, ss. 139. Poza tym praca ta została zaopatrzona przez autora w 12 szkiców sytuacyjnych dotyczących poszczególnych operacji i wydarzeń wojny polsko-ukraińskiej.

² Warto tutaj zauważyć, że niemal przez cały okres międzywojenny za najgroźniejszego potencjalnego przeciwnika Wojska Polskiego uważana była Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona, przy czym po 1921 r. na Kresach zauważano również niebezpieczeństwo związane ze wspieraniem przez Sowiety ruchów irredentystycznych i komunistycznych opartych o zamieszkujące tam mniejszości narodowe, mianowicie Białorusinów i Ukraińców.

³ W. Hupert, *Zajęcie Małopolski Wschodniej i Wołyń w roku 1919*, Lwów-Warszawa 1928, ss. 107. Podobnie jak w przypadku poprzedniej pracy autor zaopatrzył ją w 5 szkiców sytuacyjnych.

W 1993 r. nakładem Warszawskiej Oficyny Wydawniczej «Gryf», w ramach serii wydawniczej «Wojna Polska 1918–1921» ukazał się reprint tej pracy. Natomiast w 2016 r. Wydawnictwo Napoleon V z Oświęcimia dokonało jej reedycji jednak pod tytułem: *Zajęcie Małopolski Wschodniej i Wołyń w 1919 roku*, Oświęcim 2016, ss. 110 + 5 szkiców sytuacyjnych.

też stosunek sił walczących oraz ich przygotowania materialne do wiosennych działań bojowych, a także przebieg ofensywy czortkowskiej przeprowadzonej przez Ukraińską Armię Halicką w czerwcu tego roku.

Pisząc o wojnie polsko-ukraińskiej należy także wspomnieć o trzytomowym dziele zatytułowanym *Obrona Lwowa*, którego pierwsze wydanie ukazało się we Lwowie w końcu lat trzydziestych XX w. Powstało ono jako efekt działań istniejącego w tym mieście Towarzystwa Badania Historii Obrony Lwowa i Województw Południowo-Wschodnich, wskutek czego zawiera ogromną liczbę relacji polskich uczestników tych wydarzeń. Powoduje to, że publikacja ta prezentuje praktycznie wyłącznie polski punkt widzenia tych kwestii, zaś do racji strony ukraińskiej odnosi się jedynie w kwestii inspiracji i przygotowań Ukraińców do zajęcia Lwowa w dniu 1 listopada 1918 r. Poza tym występują oni tam również jako przeciwnicy polskich obrońców Lwowa⁴. Takich publikacji w dorobku polskiej historiografii sprzed 1939 r. jest więcej.

Następną ważną pozycją dotyczącą kwestii ukraińskich aspiracji niepodległościowych oraz wspólnej z Polakami walki przeciwko Sowietsom wiosną 1920 r., czyli tzw. «wyprawy kijowskiej 1920 r.» jest bardzo wartościowa monografia autorstwa ówczesnego generała dywizji Tadeusza Kutrzeby⁵. Warto tutaj przypomnieć, że podczas jej trwania, wówczas jeszcze jako major Sztabu Generalnego, był on szefem sztabu 3 Armii Wojska Polskiego, która wzięła znaczący udział w tej operacji. Z racji zajmowanego wtedy przez autora stanowiska i posiadanej wiedzy, a

⁴ Vide: *Obrona Lwowa. Tom 1. 1–22 listopada. Źródła do dziejów walk o Lwów i województwa południowo-wschodnie 1918–1920. Relacje uczestników*. Przedmowa do drugiego wydania, przypisy, indeks A. Leinwand, Warszawa 1993, ss. 363; *Obrona Lwowa. Tom 2. 1–22 listopada. Źródła do dziejów walk o Lwów i województwa południowo-wschodnie 1918–1920. Relacje uczestników*. Redakcja E. Wawrzkowicz, J. Klink, przedmowa do drugiego wydania, przypisy, indeks A. Leinwand, Warszawa 1991, ss. 864; *Obrona Lwowa. Tom 3. 1–22 listopada. Organizacja listopadowej obrony Lwowa, ewidencja uczestników walk, lista strat*. Opracowali E. Wawrzkowicz, J. Klink, przypisy A. Leinwand, Warszawa 1994, ss. 444.

⁵ T. Kutrzeba, *Wyprawa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937, ss. 359. Ponadto autor zaopatrzył ją w liczne szkice sytuacyjne i załączniki przedstawiające zmiany sytuacji operacyjnej, które zachodziły na tym odcinku ówczesnego frontu polsko-sowieckiego.

także możliwości wykorzystania akt operacyjnych powstała bardzo ciekawa i wartościowa monografia, która przez polskich historyków powszechnie wykorzystywana jest po dzień dzisiejszy.

Generał Tadeusz Kutrzeba sporo uwagi poświęcił bowiem dążeniom niepodległościowym Ukraińców oraz dziejom tworzonych przez nich od 1917 r. organizmów państwowych, przede wszystkim zaś Ukraińskiej Republice Ludowej, a także Zachodnio-Ukraińskiej Republice Ludowej, w tym także jej konfliktowi zbrojnemu z Rzeczpospolitą Polską. Dokonał też kompleksowej oceny politycznego położenia na Ukrainie, która w 1919 r. stała się teatrem wojny «białych» Rosjan z «czerwonymi», a więc sił, jakie nie uznawały ani ukraińskich, ani też polskich aspiracji niepodległościowych. Stąd również w sferze jego zainteresowań i analiz znalazły się różnorodne przyczyny polsko-ukraińskiego sojuszu wojskowego z kwietnia 1920 r. oraz polityczne i militarne przygotowania strony polskiej do «wyprawy kijowskiej», traktowanej jako część wojny polsko-sowieckiej z lat 1919–1921.

Poza tym generał Kutrzeba dokładnie opisał przebieg tej operacji, w tym także udział walczących wtedy wraz z Wojskiem Polskim oddziałów Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej oraz ukraińskich formacji partyzanckich. Zastanawiał się również nad przyczynami zbyt powolnego formowania nowych oddziałów ukraińskiej Armii Czynnej oraz nad racjami strony polskiej, które zadecydowały o podjęciu decyzji o przeprowadzeniu «wyprawy kijowskiej» i przyczynami ostatecznego niepowodzenia polsko-ukraińskiej ofensywy z wiosny 1920 r.

Sporo uwagi kwestiom wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918-1919 oraz «wyprawie kijowskiej» 1920 r. poświęcił także Adam Przybylski, autor poczytnej po dzień dzisiejszy monografii dotyczącej «wojen o niepodległość i granice Polski z lat 1918-1921»⁶. Dokonał on analizy politycznych przyczyn obydwu tych wydarzeń oraz omówił przebieg towarzyszących im operacji wojskowych, przy czym wyraźnie rozgraniczył konflikt z Zachodnio-Ukraińską Republiką Ludową od sojuszu i wspólnej walki Wojska Polskiego z Armią Czynną Ukraińskiej Republiki Ludowej.

⁶ A. Przybylski, *Wojna polska 1918–1921*, Warszawa 1930, ss. 239. Praca ta zaopatrzona została także w 32 szkice sytuacyjne.

Wszystkie omówione powyżej prace, poza monografią generała Tadeusza Kutrzeby, reprezentują niemal wyłącznie polski punkt widzenia tej problematyki i powstały praktycznie jedynie w oparciu o polskie źródła archiwalne oraz relacyjne, w niewielkim tylko stopniu wykorzystując ukraińskojęzyczną literaturę historyczną, która przed 1939 r. ukazała się w Polsce⁷. Za najwartościowszą z nich należy uznać *Wyprawę kijowską 1920 roku*, która zawiera sporo informacji o politycznej i wojskowej współpracy polsko-ukraińskiej.

Przez większą część okresu PRL-u problematyka wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918-1919 oraz polsko-ukraińskiego sojuszu wojskowego z 1920 r. była praktycznie nieobecna. Dopiero pod koniec lat osiemdziesiątych XX w. poczęły pojawiać się prace, których autorzy poczęli badać i na powrót przypominać te wydarzenia. Przykładem może być tutaj chociażby monografia Mieczysława Wrzoska⁸. Jednak ich ustalenia z reguły nie wykraczały zbyt daleko poza faktografię, którą można było znaleźć w publikacjach powstałych przed 1939 r., poza tym często, ze względu na istniejącą wówczas cenzurę, zawierały też cały szereg ocen i wniosków formułowanych przede wszystkim zgodnie z obowiązującą wówczas doktryną marksistowską. Poza tym kwestie polsko-ukraińskie stanowiły zaledwie jeden z wielu poruszanych w nich wątków.

Dopiero po zmianach politycznych, które rozpoczęły się w Polsce w 1989 r. możliwe stały się bardziej pogłębione badania, jednocześnie wolne od politycznych nacisków i ograniczeń cenzuralnych. Poza tym z biegiem lat historycy polscy uzyskali także dostęp do obcych źródeł archiwalnych, głównie ukraińskich oraz posowieckich, co umożliwiło nową perspektywę spojrzenia na cały szereg zjawisk i polsko-ukraińskich stosunków, które miały miejsce na początku XX w. Poza

⁷ Warto tutaj zauważyć, że II Rzeczypospolita, która obecnie w ukraińskiej literaturze historycznej często przedstawiana jest jedynie jako «ciemniziel Ukraińców», a w skrajnych przypadkach nawet jako «okupant Galicji Wschodniej», w rzeczywistości umożliwiała rozwój ukraińskiej kultury, w tym również wydawanie ukraińskojęzycznej literatury dotyczącej poruszanej tutaj problematyki, nawet wtenczas gdy dotyczyła ona bolesnej dla Polaków wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919.

⁸ M. Wrzosek, *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918–1921*, Białystok 1988. Znacznie wartościowsza i pełniejsza wersja tej pracy to: idem, *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918–1921*, Warszawa 1992.

tym całkowitej liberalizacji uległy też możliwości korzystania z polskiego zasobu archiwalnego.

W efekcie takiej sytuacji już w 1990 r. ukazała się praca Macieja Kozłowskiego poświęcona walkom o Lwów i Małopolskę Wschodnią w latach 1918–1919⁹. W oparciu o kwerendę w polskich archiwach – zarówno krajowych jak i emigracyjnych oraz na podstawie źródeł drukowanych i relacyjnych, a także wykorzystując obszerną literaturę przedmiotu – przede wszystkim polską¹⁰ dokonał on analizy przyczyn i przebiegu tego polsko-ukraińskiego konfliktu zbrojnego. Swoją pracę wzbogacił przedstawieniem sylwetek wybranych działaczy ukraińskich z Małopolski Wschodniej. Publikacja ta była pierwszą polską, nadal niedoskonałą, próbą monograficznego ujęcia tej problematyki. Jej podstawowym brakiem było zaś niedostateczne uwzględnienie celów politycznych i militarnych leżących u podstaw podjęcia decyzji o rozpoczęciu tego konfliktu przez decydentów, którzy w listopadzie 1918 r. przystąpili do próby budowy w Małopolsce Wschodniej ukraińskiej państwowości, mianowicie Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej oraz jej siły zbrojnej w postaci Ukraińskiej Armii Halickiej. Pomimo niedoskonałości monografia ta nadal wykorzystywana jest przez polskich historyków zajmujących się tą problematyką.

Kolejna publikacja była efektem pracy Grzegorza Łukomskiego oraz Czesława Partacza i Bogusława Polaka, którzy przygotowali rozszerzone kalendarium wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919¹¹. Podstawa źródłowa i wartość merytoryczna tej pracy jest podobna do omówionej wcześniej monografii autorstwa Macieja Kozłowskiego. Jednak jej walorem jest chronologiczne przedstawienie wszystkich najważniejszych epizodów tego konfliktu począwszy od 9 lutego 1918 r., czyli od traktatu w Brześciu nad Bugiem aż do 1 września 1919 r., a więc do momentu ustalenia polsko-ukraińskiej

linii demarkacyjnej na Zbruczu. Kalendarium to poprzedzone zostało obszernym wstępem, w którym omówiono sytuację narodowościową oraz polityczną istniejącą w Małopolsce Wschodniej na początku XX w., a także przedstawiono przyczyny wybuchu w 1918 r. konfliktu polsko-ukraińskiego. Wszystko to powoduje, że praca ta nadal może być przydatna w badaniach nad interesującą nas tutaj problematyką.

Autorem kolejnej ważnej monografii dotyczącej wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919 jest uznany badacz Michał Klimecki¹². Na podstawie kwerendy w krajowych i zagranicznych archiwach polskich oraz w archiwach ukraińskich i rosyjskich, a także w oparciu o bogatą kwerendę w źródłach drukowanych i publikowanych źródłach relacyjnych oraz w polsko- i ukraińskojęzycznej literaturze przedmiotu rzetelnie przedstawił przyczyny, przebieg i skutki polsko-ukraińskiego konfliktu o Lwów i całą Małopolskę Wschodnią. Nie omieszczał również przedstawić racji obydwu stron, które doprowadziły do wybuchu tej długotrwałej i krwawej wojny, jakiej konsekwencje polityczne odczuwalne są praktycznie po dzień dzisiejszy. Wydaje się też, że do tej pory jest to najbardziej kompletna polska monografia dotycząca tej problematyki.

Innym badaczem, który zajął się tymi kwestiami jest Rafał Galuba¹³. W oparciu o kwerendę przeprowadzoną wyłącznie w archiwach polskich znajdujących się obecnie w kraju oraz na podstawie kwerendy w źródłach drukowanych i publikowanych źródłach relacyjnych – polskojęzycznych i obcych¹⁴, a także przede wszystkim w polskojęzycznej literaturze przedmiotu, a po części również i w literaturze ukraińskojęzycznej, przedstawił ten konflikt – między innymi – jako element ówczesnej polityki europejskiej dążącej do budowy nowego europejskiego ładu, który miał zapewnić pokój na starym kontynencie oraz

⁹ M. Kozłowski, *Zapomniana wojna. Walki o Lwów i Galicję Wschodnią 1918–1919*, Kraków 1990, ss. 370 (drugie wydanie: Bydgoszcz 1999).

¹⁰ Poza tym autor wykorzystał również nieliczną literaturę ukraińskojęzyczną oraz anglojęzyczną.

¹¹ G. Łukomski, Cz. Partacz, B. Polak, *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919. Działania bojowe – aspekty polityczne – kalendarium*, Koszalin-Warszawa 1994, ss. 287 oraz 8 map i spis treści.

¹² M. Klimecki, *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią*, Warszawa 2000, ss. 292 – w tym 6 map. Vide także inne ważniejsze prace tego autora dotyczące powyższej problematyki: M. Klimecki, *Lwów 1918–1919*, Warszawa 1998; idem, *Czortków 1919*, Warszawa 2000; idem, *Wojna polsko-ukraińska. Lwów i Galicja Wschodnia 1918–1919*, Warszawa 2014.

¹³ R. Galuba, «*Niech nas rozsądzi miecz i krew...*». *Konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią w latach 1918–1919*, Poznań 2004, ss. 335.

¹⁴ W tym także w anglojęzycznych.

stabilizację na obszarze wschodniej i środkowej Europy¹⁵. Stąd też zainteresowania Rafała Galuby dotyczą również niełatwych stosunków polsko-ukraińskich z lat 1920–1923, które zakończyły się formalnym włączeniem Małopolski Wschodniej w skład Rzeczypospolitej Polskiej.

Ostatnio wojną polsko-ukraińską z lat 1918–1919 zajął się również Tomasz Kopański. Jednak jego praca może stanowić jedynie proste podsumowanie ustaleń polskojęzycznej literatury przedmiotu i to głównie tej powstałej przed 1939 r. Walorem tej pozycji jest natomiast jej szata graficzna, którą tworzy cały szereg bardzo ciekawych pochodzących z epoki i często wcześniej niepublikowanych fotografii¹⁶.

Natomiast Jacek Legieć podjął kwestię udziału Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej w kampanii wiosenno-letniej 1920 r., która była częścią wojny polsko-sowieckiej z lat 1919–1921¹⁷. Na podstawie kwerendy przeprowadzonej wyłącznie w archiwach polskich znajdujących się obecnie w kraju oraz w oparciu o kwerendę w źródłach drukowanych i publikowanych źródłach relacyjnych – polskojęzycznych i obcych, a także przede wszystkim w polskojęzycznej literaturze przedmiotu, a po części również i w literaturze ukraińskojęzycznej, przedstawił problem zawarcia sojuszu wojskowego pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Ukraińską Republiką Ludową w 1920 r. oraz wspólnych przygotowań politycznych i wojskowych do «wyprawy kijowskiej 1920 roku». Poza tym zajął się też przebiegiem polskich i ukraińskich działań ofensywnych z wiosny tego roku oraz ówczesnymi planami i ich realizacją rozbudowy sił Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej. Omówił również jej udział w walkach odwrotowych z Ukrainy oraz nieudane próby kontynuowania przez wojska ukraińskie działań zbrojnych po zawarciu w październiku 1920 r. polsko-sowieckiego rozejmu.

Zbliżonej problematyki dotyczy również praca Sebastiana Szajdaka¹⁸, przy czym oparta

¹⁵ Najważniejszym czynnikiem, który realnie mógł zdestabilizować istniejącą tam wówczas sytuację polityczną były Sowiety oraz głoszona przez nie idea europejskiej i światowej rewolucji.

¹⁶ Vide: T. Kopański, *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919 i jej bohaterowie*, Warszawa 2013, ss. 496.

¹⁷ J. Legieć, *Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej w wojnie polsko-ukraińsko-bolszewickiej 1920 roku*, Toruń 2002, ss. 207.

¹⁸ S. Szajdak, *Polsko-ukraiński sojusz polityczno-wojskowy w 1920 roku*, Warszawa 2005, ss. 314.

została ona na podobnej bazie źródłowej oraz literaturze przedmiotu, co powoduje, że prezentowany przez nią obraz «polsko-ukraińskiego sojuszu polityczno-wojskowego z 1920 r.» jest niepełny i w wielu aspektach wtórny do wcześniejszej literatury przedmiotu – także polskojęzycznej.

Wspominany powyżej konflikt oraz wspólne walki Polaków i Ukraińców z Sowietami i Robotniczo-Chłopską Armią Czerwoną podczas kampanii 1920 r. znalazły się także w orbicie zainteresowań Bohdana Skaradzińskiego¹⁹. Jednak dla tego autora stanowią one jedynie pewien fragment polskich «wojen o niepodległość i granice z lat 1918–1921». Poza tym jego ustalenia prezentują przede wszystkim polski punkt widzenia tej problematyki, przy czym nie odbiegają one zbyt od wizji, którą prezentowali historycy polscy piszący na te tematy przed 1939 r. Jednocześnie zarówno podstawa źródłowa, jak i sposób przygotowania tych prac do druku powodują, że mają one charakter opracowań popularnonaukowych, choć napisanych bardzo ciekawym oraz komunikatywnym i przemawiającym do wyobraźni językiem²⁰.

Obecnie w Polsce mamy również badaczy zajmujących się wyłącznie dziejami ukraińskich dążeń niepodległościowych oraz historią ukraińskich sił zbrojnych z lat 1918–1920. Jednym z nich jest Marek Bohdan Kozubel, którego zainteresowania naukowe koncentrują się przede wszystkim wokół różnych aspektów bardzo ciekawych dziejów Ukraińskich Strzelców Siczowych z lat 1914–1920²¹. Na podstawie szerokiej kwerendy

¹⁹ B. Skaradziński, *Polskie lata 1919–1920. Tom 1. Polski rok 1919*, Warszawa 1993 (np. podrozdział zatytułowany: *Zniszczenie ukraińskiej państwowości w Galicji*); idem, *Polskie lata 1919–1920. Tom 2. Sąd Boży*, Warszawa 1993 (np. rozdział zatytułowany: *Gambit ukraiński*).

²⁰ O kwestiach tych vide także: *Polska i Ukraina w walce o niepodległość 1918–1920*. Praca zbior. pod red. T. Krząstka, Warszawa 2009, ss. 471; *Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920*. Під редакцією Т. Кшонстка, Варшава 2010, ss. 524. Niezbyt pochlebna recenzja te pracy – vide: E. Wiszka, *Ostrożnie z tym wydaniem*, «Przegląd Historyczno-Wojskowy», (Warszawa) 2010, R.XI (LXII), Nr 3 (232).

²¹ M. B. Kozubel, *Ukraińscy Strzelcy Siczowi 1914–1920*, Oświęcim 2015, ss. 404. Ponadto vide także: idem, *Semikowce – zapomniane walki Ukraińskich Strzelców Siczowych nad Strypą latem i jesienią 1915 r.*, [w:] *Mało znana Wielka Wojna. Studia i szkice z dziejów I wojny światowej*. Praca zbior. pod red. A. Smolińskiego, Oświęcim 2014.

archiwalnej wykonanej w archiwach ukraińskich i polskich oraz poszukiwań prowadzonych w źródłach publikowanych oraz w źródłach relacyjnych, a także w oparciu o ogromną literaturę przedmiotu ukraińsko- i polskojęzyczną przeanalizował i opisał on proces formowania Legionu Ukraińskich Strzelców Siczowych oraz ich szlak bojowy w okresie I wojny światowej, podczas wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918-1919 oraz w czasie walk z Siłami Zbrojnymi Południa Rosji w 1919 r. i powtórnych starć z Wojskiem Polskim w 1920 r. Poza tym w sferze jego zainteresowań badawczych znajdują się również różne aspekty życia codziennego oraz dyscyplina²² i w końcu powojenne losy żołnierzy tej formacji, a także poszukiwanie podobieństw pomiędzy historią Ukraińskich Strzelców Siczowych a dziejami Legionów Polskich.

Do tej grupy badaczy należy również Maciej Krotofil, który jest autorem dwóch monografii. Pierwsza z nich dotyczy organizacji, uzbrojenia, wyposażenia i oceny wartości bojowej Ukraińskiej Armii Halickiej, a więc jednego z najważniejszych przeciwników Wojska Polskiego z tego okresu²³. Druga zaś organizacji sił zbrojnych Ukraińskiej Republiki Ludowej w okresie od listopada 1918 r. do grudnia 1919 r.²⁴ Wartość zawartych w nich ustaleń podnosi szeroka kwerenda archiwalna i bibliograficzna przeprowadzona w archiwach ukraińskich oraz w odpowiedniej literaturze ukraińskojęzycznej.

Formacjom wojskowym «ukraińskiej rewolucji narodowej» z lat 1914-1921 poświęcona jest natomiast bardzo obszerna monografia autorstwa Grzegorza Skrukwy²⁵. Podobnie jak w przypadku poprzednio wspomnianego badacza praca ta oparta jest na bardzo obszernej podstawie źródłowej, mianowicie archiwaliach pochodzących wyłącznie z archiwów ukraińskich, a także na licznych źródłach publikowanych oraz na

źródłach relacyjnych i znaczącej literaturze przedmiotu – w znacznej części ukraińskojęzycznej.

Podobny charakter oraz podobną podstawę źródłową uzupełnioną o archiwalia znajdujące się w archiwach polskich oraz polskojęzyczną literaturę historyczną posiada także obszerna monografia Emiliana Wiszki poświęcona dziejom 6 Siczowej Dywizji Strzelców Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej z lat 1920-1924²⁶. Autor przedstawił proces jej formowania w 1920 r. oraz szlak bojowy podczas «wyprawy kijowskiej 1920 r.» i walk odwrotowych Wojska Polskiego i Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej oraz samotną walkę z Armią Czerwoną późną jesienią tego roku, zakończoną internowaniem najpierw w Aleksandrowie Kujawskim, a następnie w Strzałkowie i Szczypiornie i w końcu emigracją znaczącej części jej byłych żołnierzy. Wydaje się, że obecnie żadna inna formacja Armii Czynnej Ukraińskiej Republiki Ludowej nie posiada tak kompletnej i kompetentnej monografii.

Wspominając badaczy polskich zajmujących się kwestiami ukraińskich dążeń niepodległościowych z początku XX w. warto też wspomnieć o monografii Włodzimierza Mędrzeckiego dotyczącej niemieckiej interwencji na Ukrainie w 1918 r.²⁷ Jej autor skupił się głównie na sytuacji politycznej, która zaistniała tam po traktacie brzeskim z 9 lutego 1918 r. oraz na rzeczywistych celach politycznych i ekonomicznych Niemiec oraz Austro-Węgier, które problem niepodległego państwa ukraińskiego traktowały bardzo instrumentalnie, mając na uwadze wyłącznie własny interes polityczny i ekonomiczny.

Kończąc te rozważania należy także wspomnieć o publikacjach źródłowych dotyczących wskazanej powyżej problematyki. Pierwszą z nich jest dość specyficzna praca²⁸ Franciszka Salezego Krysiaka dotycząca postawy ludności żydowskiej Lwowa podczas walk polsko-ukraińskich o to miasto w listopadzie 1918 r. oraz ekscesów, do których pod wpływem

²² M. B. Kozubel, *Dezercje, brak dyscypliny i nieposłuszeństwo rozkazowi żołnierzy Ukraińskich Strzelców Siczowych w latach 1914–1918*, [w:] *Mało znana I wojna światowa. Studia i szkice z dziejów Wielkiej Wojny na froncie wschodnim*. Praca zbior. pod red. A. Smolińskiego, Toruń 2017.

²³ M. Krotofil, *Ukraińska Armia Halicka 1918–1920. Organizacja, uzbrojenie, wyposażenie i wartość bojowa sił zbrojnych Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej*, Toruń 2002, ss. 225 – w tym fotografie i aneksy.

²⁴ M. Krotofil, *Siły zbrojne Ukraińskiej Republiki Ludowej (listopad 1918 r. – grudzień 1919 r.)*, Kijów 2011, ss. 223.

²⁵ G. Skrukwa, *Formacje wojskowe ukraińskiej «rewolucji narodowej» 1914–1921*, Toruń 2007, ss. 717.

²⁶ E. Wiszka, *Szósta Strzelecka. Szósta Siczowa Dywizja Strzelecka Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. Formowanie-szlak bojowy-internowanie 1920–1924*, Toruń 2012, ss. 513.

²⁷ W. Mędrzecki, *Niemiecka interwencja militarna na Ukrainie w 1918 roku*, Warszawa 2000, ss. 330.

²⁸ Piszę «specyficzna», gdyż sposób jej przygotowania do druku jest bardzo mało profesjonalny.

oskarżeń i podejrzeń o współpracę Milicji Żydowskiej z oddziałami ukraińskimi doszło 22 listopada w dzielnicy żydowskiej²⁹. Na podstawie własnych wspomnień oraz przytoczonych dokumentów autor próbował bowiem przedstawić właściwe tło oraz skalę tych wydarzeń, a także wyjaśnić rzeczywisty udział w nich oddziałów Wojska Polskiego.

Kolejne dwie niezwykle cenne publikacje przygotował do druku ksiądz Józef Wołczański, od lat zajmujący się skomplikowaną historią kościoła katolickiego na polskich Kresach Południowo-Wschodnich. Pierwsza z nich dotyczy nieznanej korespondencji arcybiskupów metropolitów lwowskich, mianowicie Józefa Bilczewskiego oraz Andrija Szeptyckiego, którą prowadzili oni podczas wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919³⁰. Dotyczy ona głównie ograniczenia różnych patologii oraz ciężarów dotyczących podczas walk ludność cywilną zamieszkującą Małopolskę Wschodnią. Nie mniej ważnym jej wątkiem były próby zakończenia tego w rzeczywistości bratobójczego konfliktu oraz znalezienia odpowiedniego sposobu na pokojowe współistnienie obydwu zwaśnionych narodów.

Drugą z nich jest starannie przygotowane do druku dwutomowe wydawnictwo źródeł dotyczących losów kościoła rzymskokatolickiego oraz Polaków żyjących w Małopolsce Wschodniej podczas wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919³¹. Jego autor wykorzystując słabo lub nawet wcale do tej pory niewykorzystywane archiwa kościelne przedstawił zupełnie wcześniej nieznany obraz trudnej sytuacji wielu

rzymskokatolickich parafii i innych wspólnot religijnych oraz polskiej ludności cywilnej, która w czasie tego konfliktu znalazła się najpierw na obszarze działań wojennych, a następnie na terytorium zajęтым przejściowo przez wojska Ukraińskiej Armii Halickiej³². Warto tutaj zauważyć, że jest to problematyka, która wcześniej nie była praktycznie obecna w polskiej literaturze historycznej.

Bardzo wartościową publikacją źródłową, choć dotyczącą praktycznie wyłącznie polskiego udziału w wojnie polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919 oraz represji ukraińskich władz cywilnych i żołnierzy Ukraińskiej Armii Halickiej wobec polskich jeńców i polskiej ludności cywilnej z Małopolski Wschodniej jest sześciotomowe wydawnictwo przygotowane przez Bogusława Polaka³³, w którym zgromadzono różnorodne źródła proveniencji wojskowej przechowywane obecnie w polskich archiwach, przede wszystkim zaś w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie³⁴.

²⁹ Szersze omówienie tej publikacji źródłowej vide: A. Smoliński, *Nowa publikacja źródeł dotyczących dziejów Kościoła rzymskokatolickiego i Polaków w Małopolsce Wschodniej podczas wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919*, «Studia Claromontana», (Wydawnictwo Zakonu Paulinów – Warszawa) 2013/2014, tom 31; idem, *Kolejna publikacja źródeł dotyczących sytuacji kościoła Rzymskokatolickiego i Polaków w Galicji Wschodniej w okresie wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919*, «Rocznik Przemyski», (Przemysł) 2014, tom L, zeszyt 1 «Historia Wojskowości».

³⁰ Podczas prac przy dwóch ostatnich tomach tej serii współpracował on z Eugeniuszem Śliwińskim.

³¹ Vide: *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom I. 1–30 listopada 1918 r. Wybór materiałów źródłowych*. Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2000, ss. 364; *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom II. 1 grudnia 1918 r.–27 lutego 1919 r. Wybór materiałów źródłowych*. Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2000, ss. 486; *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom III. 1 marca 1919 r.–30 kwietnia 1919 r. Wybór materiałów źródłowych*. Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2001, ss. 411; *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom IV. 1 maja 1919 r. – 31 lipca 1919 r. Wybór materiałów źródłowych*. Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2002, ss. 197; *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom V. Udział Wojsk Wielkopolskich w walkach marzec 1919 r.–maj 1919 r. Wybór materiałów źródłowych*. Wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, wstęp B. Polak, E. Śliwiński, Koszalin 2003, ss. 195; *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Represje ukraińskie wobec jeńców polskich i ludności cywilnej. Tom VI. Wybór materiałów źródłowych*. Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, E. Śliwiński, Koszalin 2004, ss. 177.

²⁹ F. S. Krysiak, *Z dni grozy we Lwowie (od 1 do 22 listopada 1918 r.) Kartki z pamiętnika, Świadectwa-dowodowy-dokumenty. Pogrom żydowski we Lwowie w świetle prawdy*, Kraków 1919. Drugie wydanie z przedmową D. Ratajczaka (Rzeszów-Rybnik 2003) wzbogacone zostało o dwa współczesne teksty polskich historyków, którzy zajmowali się tą problematyką.

³⁰ *Nieznana korespondencja arcybiskupów metropolitów lwowskich Józefa Bilczewskiego z Andrzejem Szeptyckim w czasie wojny polsko-ukraińskiej 1918–1919*. Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy, wybór aneksów i fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 1997, ss. 211 oraz 73 ilustracje.

³¹ *Kościół rzymskokatolicki i Polacy w Małopolsce Wschodniej podczas wojny ukraińsko-polskiej 1918–1919. Źródła. Tom I*. Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy i wybór fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 2012, ss. 906; *Kościół rzymskokatolicki i Polacy w Małopolsce Wschodniej podczas wojny ukraińsko-polskiej 1918–1919. Źródła. Tom II*. Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy i wybór fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 2012, ss. 1052.

Gwoli historycznej rzetelności należy tutaj jeszcze wspomnieć o zupełnie nieobiektywnej publikacji autorstwa Mikołaja Siwickiego, który poprzez tendencyjny dobór treści oraz prezentowanych dokumentów źródłowych całą winę za wielowiekowy spór polsko-ukraiński próbuje zrzucić wyłącznie na stronę polską³⁵.

Z tego krótkiego i zapewne dość subiektywnego przeglądu dorobku polskiej historiografii w zakresie badań nad ukraińskimi dążeniami niepodległościowymi oraz wojną polsko-ukraińską z lat 1918–1919 wynika, że

podobnie jak przed 1939 r. także obecnie jest to problematyka ważna dla polskich historyków, choć oczywiście głównie w aspekcie polsko-ukraińskiej rywalizacji o ziemie Małopolski Wschodniej. W badaniach tych widać też wyraźny postęp wynikający z coraz częstszego i szerszego sięgania do źródeł i literatury ukraińskojęzycznej, co powoduje, że wizja polsko-ukraińskich stosunków politycznych i wojskowych w XX w. jest coraz pełniejsza oraz obiektywniejsza. Nadal jednak cały szereg związanych z nią aspektów wymaga dalszych pogłębionych i rzetelnych badań źródłowych.

Bibliografia wykorzystanych źródeł i opracowań

Źródła publikowane:

1. *Kościół rzymskokatolicki i Polacy w Małopolsce Wschodniej podczas wojny ukraińsko-polskiej 1918–1919. Źródła. Tom I.* Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy i wybór fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 2012,
2. *Kościół rzymskokatolicki i Polacy w Małopolsce Wschodniej podczas wojny ukraińsko-polskiej 1918–1919. Źródła. Tom II.* Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy i wybór fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 2012,
3. Krysiak F. S., *Z dni grozy we Lwowie (od 1 do 22 listopada 1918 r.) Kartki z pamiętnika, Świadectwa-dowody-dokumenty. Pogrom żydowski we Lwowie w świetle prawdy*, Kraków 1919,
4. *Nieznana korespondencja arcybiskupów metropolitów lwowskich Józefa Bilczewskiego z Andrzejem Szeptyckim w czasie wojny polsko-ukraińskiej 1918–1919.* Opracowanie, wstęp, przypisy, indeksy, wybór aneksów i fotografii J. Wołczański, Lwów-Kraków 1997,
5. *Obrona Lwowa. Tom 1. 1–22 listopada. Źródła do dziejów walk o Lwów i województwa południowo-wschodnie 1918–1920. Relacje uczestników.* Przedmowa do drugiego wydania, przypisy, indeks A. Leinwand, Warszawa 1993,
6. *Obrona Lwowa. Tom 2. 1–22 listopada. Źródła do dziejów walk o Lwów i województwa południowo-wschodnie 1918–1920. Relacje uczestników.* Redakcja E. Wawrzukowicz, J. Klink, przedmowa do drugiego wydania, przypisy, indeks A. Leinwand, Warszawa 1991,
7. *Obrona Lwowa. Tom 3. 1–22 listopada. Organizacja listopadowej obrony Lwowa, ewidencja uczestników walk, lista strat.* Opracowali E. Wawrzukowicz, J. Klink, przypisy A. Leinwand, Warszawa 1994,
8. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom I. 1–30 listopada 1918 r. Wybór materiałów źródłowych.* Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2000,
9. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom II. 1 grudnia 1918 r.–27 lutego 1919 r. Wybór materiałów źródłowych.* Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2000,
10. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom III. 1 marca 1919 r.–30 kwietnia 1919 r. Wybór materiałów źródłowych.* Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2001,
11. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom IV. 1 maja 1919 r.–31 lipca 1919 r. Wybór materiałów źródłowych.* Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, Koszalin 2002,
12. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Tom V. Udział Wojsk Wielkopolskich w walkach marzec 1919 r. – maj 1919 r. Wybór materiałów źródłowych.* Wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, wstęp B. Polak, E. Śliwiński, Koszalin 2003,
13. *Walki o Lwów i Małopolskę Wschodnią 1918–1919. Represje ukraińskie wobec jeńców polskich i ludności cywilnej. Tom VI. Wybór materiałów źródłowych.* Wstęp, wybór dokumentów i opracowanie B. Polak, E. Śliwiński, Koszalin 2004, ss. 177.

Opracowania:

14. Galuba R., *«Niech nas rozsądzi miecz i krew...». Konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią w latach 1918–1919*, Poznań 2004,
15. Hupert W., *Zajęcie Małopolski Wschodniej i Wołynia w roku 1919*, Lwów-Warszawa 1928,
16. Hupert W., *Zajęcie Małopolski Wschodniej i Wołynia w 1919 roku*, Oświęcim 2016,
17. Klimecki M., *Lwów 1918–1919*, Warszawa 1998,
18. Klimecki M., *Polsko-ukraińska wojna o Lwów i Galicję Wschodnią*, Warszawa 2000,

³⁵ Vide: M. Siwicki, *Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich. Tom pierwszy*, Warszawa 1992, ss. 317. O poziomie profesjonalizmu i obiektywności autora mogą świadczyć chociażby tytuły niektórych podrozdziałów – np.: «Zachłanny noworodek», czy też «Prawo kaduka».

19. Klimecki M., *Czortków 1919*, Warszawa 2000,
20. Klimecki M., *Wojna polsko-ukraińska. Lwów i Galicja Wschodnia 1918–1919*, Warszawa 2014,
21. Kopański T., *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919 i jej bohaterowie*, Warszawa 2013,
22. Kozłowski M., *Zapomniana wojna. Walki o Lwów i Galicję Wschodnią 1918–1919*, Kraków 1990,
23. Kozubel M. B., *Semikowce – zapomniane walki Ukraińskich Strzelców Siczowych nad Strypą latem i jesienią 1915 r.*, [w:] *Mało znana Wielka Wojna. Studia i szkice z dziejów I wojny światowej*. Praca zbior. pod red. A. Smolińskiego, Oświęcim 2014,
24. Kozubel M. B., *Ukraińscy Strzelcy Siczowi 1914–1920*, Oświęcim 2015,
25. Kozubel M. B., *Dezercje, brak dyscypliny i nieposłuszeństwo rozkazowi żołnierzy Ukraińskich Strzelców Siczowych w latach 1914–1918*, [w:] *Mało znana I wojna światowa. Studia i szkice z dziejów Wielkiej Wojny na froncie wschodnim*. Praca zbior. pod red. A. Smolińskiego, Toruń 2017,
26. Krotofil M., *Ukraińska Armia Halicka 1918–1920. Organizacja, uzbrojenie, wyposażenie i wartość bojowa sił zbrojnych Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej*, Toruń 2002,
27. Krotofil M., *Siły zbrojne Ukraińskiej Republiki Ludowej (listopad 1918 r. – grudzień 1919 r.)*, Kijów 2011,
28. Kutrzeba T., *Wyprawa kijowska 1920 roku*, Warszawa 1937,
29. Legieć J., *Armia Ukraińskiej Republiki Ludowej w wojnie polsko-ukraińsko-bolszewickiej 1920 roku*, Toruń 2002,
30. Łukomski G., Partacz Cz., Polak B., *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919. Działania bojowe – aspekty polityczne – kalendarium*, Koszalin-Warszawa 1994,
31. Mędrzecki W., *Niemiecka interwencja militarna na Ukrainie w 1918 roku*, Warszawa 2000,
32. *Polska i Ukraina w walce o niepodległość 1918–1920*. Praca zbior. pod red. T. Krząstka, Warszawa 2009,
33. *Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920*. Під редакцією Т. Кшонстка, Варшава 2010,
34. Przybylski A., *Wojna polska 1918–1921*, Warszawa 1930,
35. Siwicki M., *Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich. Tom pierwszy*, Warszawa 1992,
36. Skaradziński B., *Polskie lata 1919–1920. Tom 1. Polski rok 1919*, Warszawa 1993,
37. Skaradziński B., *Polskie lata 1919–1920. Tom 2. Sąd Boży*, Warszawa 1993,
38. Skrukwa G., *Formacje wojskowe ukraińskiej «rewolucji narodowej» 1914–1921*, Toruń 2007,
39. Smoliński A., *Nowa publikacja źródeł dotyczących dziejów Kościoła rzymskokatolickiego i Polaków w Małopolsce Wschodniej podczas wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919*, «Studia Claromontana», (Wydawnictwo Zakonu Paulinów – Warszawa) 2013/2014, tom 31,
40. Smoliński A., *Kolejna publikacja źródeł dotyczących sytuacji kościoła Rzymskokatolickiego i Polaków w Galicji Wschodniej w okresie wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919*, «Rocznik Przemyski», (Przemysł) 2014, tom L, zeszyt 1 «Historia Wojskowości»,
41. Sopotnicki J., *Kampania polsko-ukraińska. Doświadczenia operacyjne i bojowe*, Lwów 1921,
42. Szajdak S., *Polsko-ukraiński sojusz polityczno-wojskowy w 1920 roku*, Warszawa 2005,
43. Wiszka E., *Ostrożnie z tym wydaniem, «Przegląd Historyczno-Wojskowy»*, (Warszawa) 2010, R.XI (LXII), Nr 3 (232),
44. Wiszka E., *Szósta Strzelecka. Szósta Siczowa Dywizja Strzelecka Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. Formowanie-szlak bojowy-internowanie 1920–1924*, Toruń 2012,
45. Wrzosek M., *Wojsko Polskie i operacje wojenne lat 1918–1921*, Białystok 1988,
46. Wrzosek M., *Wojny o granice Polski Odrodzonej 1918–1921*, Warszawa 1992.

A. Смолінський,
Університет М. Коперника, Торунь, Польща

UKRAIŃSKIE WIZWOLNIE PRAGNIENIA POČATKU XX st. I POLSKO-UKRAIŃSKA WÓJNA 1918-1919 ROKÓW W ŚWIEŁI POLSKÓJ IŚTORIOGRAFII

У статті автор зайнявся відображенням питання українських прагнень до незалежності на початку XX ст. і війни польсько-української в 1918-1919 роки і альянсом польсько-українським 1920 р., який впливає з аналізу здобутків польської історіографії до 1939 року. і сучасної, яка виникла вже після змін, які відбулися в Польщі після 1989 року. Крім того, він представив основні польські видання джерел, що стосуються даної проблематики.

Ключові слова: Польща, польська історіографія, українські визвольні прагнення з початку XX століття.

A. Smoliński,
Nicolaus Copernicus University, Poland

UKRAINIAN INDEPENDENCE EFFORTS IN THE EARLY 20th century AND THE POLISH-UKRAINIAN WAR OF 1918-1919 IN POLISH HISTORIOGRAPHY

In the article the Author has tackled the issue of Ukrainian independence efforts from the early 20th century, as well as the Polish-Ukrainian war of 1918-1919 and the Poland-Ukraine alliance of 1920, presented both in the Polish histo-

riography before 1939, and contemporary one, written after the changes which occurred in Poland after 1989. In addition, the Author has also presented the most important Polish literary sources concerning the matter.

Key words: Polish Commonwealth, Polish historiography, Ukrainian independence efforts from the early 20th century, West Ukrainian People's Republic, Ukrainian People's Republic, Ukrainian Galician Army, Ukrainian People's Army, Polish-Ukrainian War of 1918-1919, eastern Lesser Poland.

Рецензенти: *Котляр Ю. В.*, д.і.н., професор;
Сінкевич Є. Г., д.і.н., професор.

© Смолінський А., 2017

Дата надходження статті до редколегії 11.03.2017